

Gladiatorspel i antikens Rom

Återutgivning av text från 1893

En publikation från
e-boksbiblioteket.se

Gladiatorer
i forntidens Rom.
Återutgivning av text från 1893

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-600-6

Copyright © 2020 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du läsa om en av de mest fascinerande aspekterna av livet i antikens Rom: gladiatorspelen.

Du får en kort beskrivning av hur gladiatorernas historia, deras storhetstid och galna fakta om de här blodiga skådespelen.

Den här texten publicerades ursprungligen år 1893 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen Svea. Illustrerad Veckotidning" med rubriken "Gladiatorer och gladiatorstrider i Rom".

Texten publicerades anonymt.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

I den här e-boken publicerar vi originalets text ordagrant och helt utan ändringar, alla namn, uttryck och till och med felstavningar har behållits.

Gladiatorstriderna i Rom

Den här texten publicerades ursprungligen år 1893 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen Svea. Illustrerad Veckotidning" med rubriken "Gladiatorer och gladiatorstrider i Rom". Texten publicerades anonymt.

Den spänning, som de jämförelsevis fredliga »circensiska» spelen i Rom beredde den skådelystna allmänheten, befanns snart vara otillräcklig för ett efter stordåd längtande och dock till överksamhet dömdt släkte; det behöfde starkare retelsemedel, och vid sidan af dessa spel utbildade sig därför redan tämligen tidigt de för romerska nationen egendomliga gladiatorspelen.

Ordet gladiatorer kommer af det latinska ordet *gladius* (svärd) och betecknade yrkeskämpar, som på lif och död stredo med kamrater i yrket eller med vilda djur. Gladiatorspelen ledde sannolikt sitt ursprung från Etrurien, där dylika strider förmodligen fingo efterträda de människooffer, som stundom förekommo vid framstående mäns begrafning. Detta antagande vinner stöd däraf, att det första dylika festspel i Rom gafs af Marcus och Decimus Brutus år 264 f. Chr., då deras faders likbegängelse firades. I början egde de rum på Forum,

där ofta betydande mäns lik brändes, men sedan å särskildt för ändamålet uppförda amphiteatrar med en grundplan, som i motsats till circusbyggnadernas, hvilkas två långsidor bildade jämnlöpande linier och hvilkas bredd endast uppgick till en ringa bråkdel af längden, utgjorde en nära cirkelformig ellips. Ursprungligen voro gladiatorerna slafvar, krigsfångar eller grofva förbrytare, således individer, hvilka man ansåg samhället saklöst kunna undvara. Folkets snart väckta och allt jämt tilltagande smak för dessa blodiga nöjen gjorde, att för den som eftersträfvade popularitet intet bättre medel fanns än att bjuda på praktfulla gladiatorspel med så många uppträdande som möjligt.

Redan 183 f. Chr. kämpade vid en likbegängelse 120 man, och när Julius Cæsar var ædil (stadsuppsyningsman) lät han vid de af honom å ämbetets vägnar anordnade spelen så många gladiatorer uppträda, att hans skrämda politiska motståndare genomdrefvo ett senatsbeslut, att endast ett begränsadt antal kämpar finge uppträda för hvarje gång, en inskränkning, som dock ännu tillät honom att låta 300 par stridande beträda skådebanan. Under kejsartiden tilltog så väl de herskandes som folkets lystnad efter dessa skådespel allt mer. Snart hade man ej brottslingar, slafvar och krigsfångar nog att fylla den alltjämt stegrade efterfrågan på gladiatorer, och detta i förening med de utmärkelser, som numera började komma segrande gladiatorer till del, föranledde, att snart äfven framstående personer, ja, slutligen till och med kvinnor uppträdde för att kämpa på arenan. Så lät Domitianus år 90 e. Chr. anställa en kamp mellan dvärgar och kvinnor, men härigenom framkallades också år 200 ett kejserligt dekret, hvarigenom de stridslystna medlemmarne af det svagare könet åter hänvisades till att uteslutande från åskådareplatserna tillfredsställa sin blodtörst.

Augustus gjorde visserligen ett försök att begränsa det öfverhandtagande slöseriet med penningemedel och människoblod vid dessa tillställningar till den romerska allmänhetens förlustande, men detta hindrade ej, att allt större skaror kämpar användes och allt rikare prakt utvecklades vid gladiatorskådespelen under kejsarne Caligula, Claudius, Nero, Trajanus och Hadrianus, men i synnerhet under Commodus, hvilken själf uppträdde som Hercules på arenan och såsom sådan finnes framställd i ännu bibehållna marmorbyster, däraf en å Stockholms nationalmuseum. Kejsar Titus, »den milde», som han kallades af sina samtida, gaf en gång dylika skådespel, som varade i 100 dagar, och under Trajanus uppfördes 123 dagar å rad gladiatorstrider i förening med djurfäktningar, i hvilka 10,000 gladiatorer uppträdde, och 11,000 vilddjur bragtes om lifvet.

Den romerska allmänhetens kraf på ständig omväxling i dessa blodiga skådespel nödgade emellertid de maktegande att ständigt söka bereda de skådelystna nya öfverraskningar, och häraf föranledes man till det djärfva steget att på skådebanan till och med gifva sjöstrider, visserligen i mindre skala, men äfven här på fullaste allvar, så att de i en *naumachia* uppträdande gladiatorerna hotades till sitt lif icke blott med svärd och spjut utan äfven af vatten och — eld, om nämligen den ene af de stridande parterna lyckades sticka ett eller flera af motståndarnes skepp i brand.

Ordet *naumachia* betydde hos grekerna sjödrabbning, men användes af romarne till namn endast på efterbildningen af en dylik, framställd såsom skådespel, äfvensom på själfva den circus eller amphiteater, som därvid användes som skådebana. Julius Cæsar lät för första gången i Rom år 46 f. Chr. uppföra en sådan strid i en för tillfället gräfd mindre sjö å Marsfältet, hvilken efter föreställningen

igenfylldes, hvarpå ett tempel åt Mars uppfördes på platsen. Augustus lät sedermera i Cæsars trädgårdar på andra sidan Tibern uppföra en för dylika sjöstrider uteslutande afsedd byggnad, hvars bäcken hade omkring 600 meters längd och 400 meters bredd och som ännu fanns kvar under kejsar Titus. Man ville dock snart ej nöja sig med att på samma föreställning få bevittna en strid endast till lands eller endast till sjös, och detta föranledde Nero att bygga en amphiteater af trä, hvars skådebana först föreställde en hafsvik, på hvilken en sjöstrid uppfördes, hvarefter vattnet afleddes och en kamp med fast mark under fötterna framställdes på samma skådebana. De i sjöstrider uppträdande gladiatorerna voro ofta för större illusionens vinnande iförda verkliga nationaldräkter; sålunda lät Augustus en gång uppföra en sjöstrid mellan athenare och perser, och Titus en drabbning mellan städerna Corinth och Corcyras flottor.

Närmare underrättelser om huru det gick till vid en naumachia förekomma emellertid ganska sparsamt hos kejsartidens romerska författare, och det är för öfrigt så mycket mindre nödvändigt för oss att söka i ord frammana en bild af en sådan, som vi kunna nöja oss med att hänvisa till den i dagens nummer införda efterbildningen i träsnitt af R. de Villodas tafla, där konstnären sökt och lyckats framkalla en lefvande föreställning om en dylik strid. I stället skola vi söka lämna några upplysningar af allmänt intresse rörande Roms utan jämförelse största och praktfullaste amphiteater, som omväxlande begagnades till framställande af strider till lands och sjös, och hvars ruin ännu utgör det tacksammaste materiel för studiet af dylika byggnaders konstruktion i allmänhet.

Den ifrågavarande amphiteatern, uppförd af fyrkantigt huggna travertinblock i dalfördjupningen mellan kullarne Palatinus, Cælius

och Esquilinus, påbörjades af kejsar Vespasianus och invigdes år 80 af Titus, men blef fullt färdig först under dennes broder och efterträdare Domitianus. Då de nämnda kejsarne tillhörde Flaviska släkten, fick den däraf namnet *Amphiteatrum Flavium*; det numera vanliga sedan 8:e århundradet brukliga namnet *Colosseum* rättfärdigas tillräckligt af dess storlek. I sitt fullfärdiga skick bildade dess yttermur en ellips om 524 meters omkrets och 48 meters höjd i fyra våningar; ellipsens större axel hade 188, den mindre 155 meters längd. De tre nedersta af de fyra våningarna bestodo af 80 arkadbågar, hvilkas pelare voro smyckade med pilastrar af nedifrån räknadt dorisk, jonisk och korintisk ordning. Öppningarna under arkadbågarna upptogos säkerligen af marmorstatyer och andra plastiska konstverk.

Öfversta våningen bildade en sammanhängande mur, endast genombruten af ett fyrkantigt fönster öfver hvarannan af tredje våningens bågar med sina korintiska pilastrar, och upptill afslutades det hela af en kransgesims. På denna fyra våningar höga yttermur voro nedtill fyra rikt prydda hufvudingångar anbragta, och innanför densamma befunno sig fem andra elliptiska väggmurar med aftagande höjd ned mot arenan eller skådebanan, hvars större axel hade 86 och den mindre 54 meters längd. Från arenan stego de marmorklädda sittplatserna amphiteatraliskt upp till fjärde våningens golf; dessa sittplatser utgjorde till antalet 87,000, och därefter vidtog fjärde våningens galleri, som kunde lämna plats för ytterligare 15 till 20,000 personer. Hvad detta vill säga framstår klarare för vår föreställning, om vi erinra oss, att i våra dagar en teater, som rymmer 3,000 åskådare, anses vara ovanligt stor.

På den nedersta raden af sittplatserna befann sig, vid den mindre axelns ena ändpunkt, den kejserliga logen och midt emot denna

en balkong; de öfriga sittplatserna här voro afsedda för senatsmedlemmar, vestaler, främmande sändebud och andra hedersgäster. Den väldiga byggnadens bestämmelse att användas till så olika ändamål som gladiatorstrider, kamp mellan och mot vilda djur samt sjöslag nödvändiggjorde anläggandet under det hela af en kolossal underbyggnad med rum för de vilda djurens förvarande och för anbringande af sinnrika mekaniska apparater, hvilka möjliggjorde, att de olika arterna af skådespel kunde följa på hvarandra, utan att åskådarnes otålighet ställdes på allt för hårda prof.

Sedan gladiatorspelen under de kristna kejsarne blifvit afskaffade, fick den jättelika byggnaden allt mer förfalla, men först under påfvarnes landsflykt i Avignon inbröt det egentliga fördärfvets tid öfver densamma. Då och under följande århundraden långt in på 1500-talet begagnades Colosseum till — stenbrott, och nära två tredjedelar af dess stenmassa användes till uppförande af offentliga och enskilda byggnader i Rom. Och dock slår den kvarstående delen af den väldiga ruinen åskådaren ännu i dag vid första anblicken med en häpnad, som knappast förminskas vid senare besök, då den första öfverraskningen hunnit lägga sig. Man kan häraf åtminstone få en aning om, hvad Rom måste hafva varit ännu under de första kristna kejsarnes tid, då det mest beundransvärda af allt det storartade och härliga, som jättestaden hade att uppvisa, icke var det nu så kallade Colosseum, icke ens den ännu väldigare Circus maximus, som på senare tider rymde 385,000 personer, utan de gigantiska praktbyggnaderna kring kejsar Trajani Forum, af hvilka nu ända till de sista resterna äro spårlöst försvunna.

Sjöfäktning i en romersk cirkus. Af R. de Villodas.

Viktiga ord och personer

Augustus.

[63 f Kr–14 e Kr] Den förste romerske kejsaren. Expanderade det romerska rikets gränser genom att erövra stora delar av Nordafrika och den spanska halvön.

Brutus, Decimus Junius.

[200-talet f Kr] Romersk adelsman. Är känd för att ha skapat de första gladiatorspelen år 264 f Kr för att hedra sin döde far med samma namn.

Cæsar, Julius.

[100 f Kr–44 f Kr] Romersk fältherre och makthavare. Var en av det romerska rikets mest framgångsrika fältherrar och erövrade bland annat Gallien. Titeln kejsare är döpt efter Julius Caesar.

Circensiska spel.

En tidig form av tävlingslekar som hölls i romarriket. I jämförelse med de senare gladiatorspelen var det här rätt fredliga tillställningar.

Commodus, Lucius Aurelius.

[161–192] Romersk kejsare från år 180 tills sin död 192. Var en

av romarrikets grymmaste kejsare och var allmänt hatad av folket. Är i dag kanske mest känd från filmen ”Gladiator” (2000) där han spelas av Joaquin Phoenix.

Corcyra.

Äldre namn på ön Korfu.

Domitianus.

[51 e Kr–96 e Kr] Romersk kejsare från år 81 till sin död 96. Startade flera misslyckade krigståg och lät avrätta ett stort antal politiker och makthavare han misstänkte för konspirationer. Mördades i sin bostad av sina egna tjänare.

Dorisk.

Ett arkitektoniskt begrepp som används om en särskild typ av kolonner. De doriska kolonnerna var mycket vanliga i antikens Grekland och Rom.

Flaviska släkten.

Namnet på en kejsarlig dynasti och en tidsperiod i det romerska riket. Namnet används om åren 69–96 då de tre kejsarna Titus Flavius Vespasianus, Titus Flavius Vespasianus och Titus Flavius Domitianus var romerska kejsare.

Gesims.

Gammalt uttryck för den list som skiljer fasaden och yttertaket. I stället för ordet gesims används i dag oftast ordet kornisch.

Hadrianus.

[76–138] Romersk kejsare från år 117 till sin död 138. Romarri-

ket var som allra störst under Hadrianus tid vid makten. Är mest känd för den stora villa han lät bygga utanför Rom och för den 120 kilometer långa muren tvärs över norra England.

Kejsartiden.

Den mest kända perioden i det romerska riket. Kejsartiden börjar år 27 f Kr med kejsar Augustus och slutar år 476 då den siste kejsaren Romulus Augustulus fördrivs från Rom.

Korintisk pelare.

Ett begrepp inom arkitekturen. Korintiska pelare användes i antikens Grekland och Rom.

Nero.

[37–68] Romersk kejsare från år 54 tills sin död år 68. Blev kejsare efter sin styvfar Claudius död. Efter några år vid makten blev Nero mer och mer en tyrann. Han lät bland annat avrätta både sin mor och sin bror. Ett stort antal kristna förföljdes och avrättades under hans tid vid makten. Enligt många antika källor så var han anklagad för att ha startat den brand som år 64 ödelade stora delar av Rom, Nero ska ha spelat fiol av glädje när han tittade ut över eldhavet.

Titus.

[39 e Kr–81 e Kr] Romersk kejsare från juni 79 till sin död år 81. Var en av romarnas mest framgångsrika militärer och stoppade bland annat det stora judiska upproret åren 69–70. Är mest känd för den extremt påkostade invigningen av Colosseum med en 100 dagar lång fest.

Trajanus.

[53–117] Romersk kejsare från år 98 till sin död 117. Två av Roms mest berömda sevärdheter byggdes av kejsaren: Trajanus Forum och pelaren Trajanus-kolonnen.

Travertin.

En typ av kalksten som ofta är porös med många hålrum men som ändå är tät och stabil. Travertin används ofta vid byggnadsarbeten.

Vespasianus.

[9–79] Romersk kejsare från år 69 tills sin död år 79. Var den förste kejsaren som inte kom från aristokratin, pappan var tullindrivare. Är i dag mest känd för att ha startat bygget av Colosseum.

Vestaler.

En särskild grupp av sex kvinnliga präster i anticens Rom som dyrkade gudinnan för elden och hemmet – Vespa. Vestalerna hade som uppgift att vårda den heliga elden i gudinnan Vestas tempel. Vestalerna var några av de mest aktade personerna i det romerska riket.

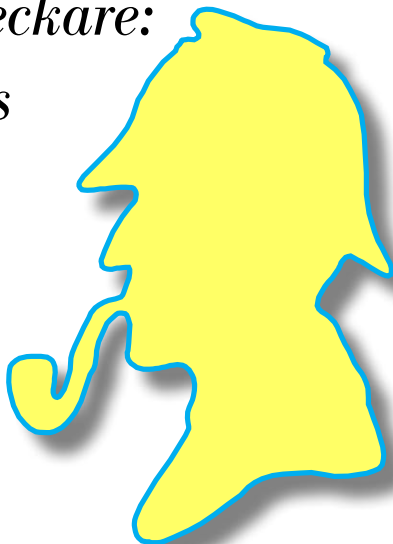
Villodas y de la Torre, Ricardo.

[1846–1904] Spansk konstnär. Var under många år verksam i Rom. Är mest känd för sina målningar med historiska motiv. Några av Villodas mest kända verk är "La muerte de César" och "Mensaje de Carlos I al cardenal Cisneros".

*Om du gillade den här e-boken
så kolla in våra deckare:*

- *Sherlock Holmes*
- *Filip Collin*
- *Leo Carring*
- *Asbjörn Krag*
- *Auguste Dupin*
- *Dick Donovan*

Mer info: www.klassiskadeckare.se